

5. <http://www.kapital-rus.ru/articles/article/177084/>

6. <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook118/01/part-003.htm>

УДК 657.6

СУТНІСТЬ ВИНИКНЕННЯ РИЗИКІВ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Назаренко Я.Я., кандидат економічних наук

Постановка проблеми. Аудиторській діяльності як і будь-якій підприємницькій діяльності властиві певні види ризиків, які залежать від виду та умов конкретного бізнесу. Зважаючи на те, що аудиторська діяльність – це особливий вид діяльності, результатом якого є висновок про достовірність інформації, яка була об'єктом перевірки. Інформація, яку перевіряє аудитор і щодо якої висловлює свою думку є наслідком функціонування відповідних систем підприємства. Ефективність функціонування цих систем може бути різною і тому робота аудитора завжди буде супроводжуватись певним ризиком. Аудитор повинен чітко розуміти сутність та причини виникнення аудиторського ризику, його складові.

Цілі статті (постановка завдання). Метою статті є визначити сутність та надати характеристику видам ризиків аудиторської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аудиторського ризику та ризиків аудиторської діяльності досліджували такі зарубіжні та українські вчені, як: Е.А. Аренс, Дж.К.Лоббек [1], М.Т. Білуха [2], Г.М. Давидов [4], Н.І. Дорош [5], Є.В. Мних, К.О. Редько, О.А. Юрьєва [8], О.А. Петрик [9], В.С. Рудницький [12]. Проте аналіз економічної літератури показав, що не має єдиного підходу визначення аудиторського ризику, а наявні методики визначення мають низку недоліків.

Викладення основного матеріалу. Аудит – це один з невід'ємних елементів ринкової економіки. Для України, як і для інших країн пострадянського простору аудит є порівняно новим видом діяльності. Згідно з Законом України „Про аудиторську діяльність” аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил згідно із вимогами користувачів. Але окрім проведення аудиторської перевірки, суб'єкти аудиторської діяльності можуть надавати й інші послуги. Згідно Закону України "Про аудиторську діяльність" від 22.04.1993 р. № 3125-ХІІ "аудитори (аудиторські фірми) можуть надавати інші аудиторські послуги, пов'язані з їх професійною діяльністю, зокрема, по веденню та відновленню бухгалтерського обліку, у формі консультацій з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, експертизи і оцінки стану фінансово-господарської діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання". А відповідно до Міжнародних стандартів аудиту аудитори можуть надавати супутні аудиту послуги, до яких належать оглядові перевірки, погоджені процедури та підготовка інформації. Зважаючи на це, і те, що аудит є специфічним видом діяльності, йому притаманні специфічні ризики (рис.1).

Одним з затребуваних на сьогодні видів діяльності аудитора є надання консультацій. Надання консультаційних послуг, як і проведення аудиту ґрунтується на даних отриманих від підприємства-замовника. На основі отриманої інформації аудитор розробляє свої пропозиції. Надання неточних або неправильних консультацій може бути наслідком отримання від клієнта неточної або неповної інформації про об'єкт консультацій. Також причиною неправильних висновків аудитора може бути його неспроможність визначити оптимальні рекомендації щодо об'єкту. Отже надання консультацій теж супроводжується певним ризиком. Консультаційний ризик – це ризик того, що надані консультації є неправильними і теоретично не можуть зумовити вирішення проблеми предмету консультацій (рис. 2). Можна виділити дві складові консультаційного ризику такі, як інформаційний ризик та ризик неспроможності аудитора. Зміст інформаційного ризику полягає в тому, що отримана від клієнта інформація щодо об'єкту консультацій буде неповною або неправильною, тому цей ризик залежить від підприємства-замовника консультацій, і не залежить від аудитора. Ризик неспроможності аудитора полягає в тому, що використовуючи свої знання, досвід, кваліфікацію аудитор надасть неправильну консультацію. Цей ризик повністю залежить від аудитора.

АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ					
Вид діяльності	Аудиторська перевірка	Оглядова перевірка	Консультації	Ведення та відновлення бухгалтерського обліку	Експертиза і оцінка стану фінансово-господарської діяльності
Вид ризику	Аудиторський ризик	Ризик огляду	Консультаційний ризик	Обліковий ризик	Експертний ризик
Суть ризику	Ризик того, що аудитор висловить невідповідну думку, за неправильно складену фінансову звітність	Ризик того, що під час оглядової перевірки аудитор не виявить усіх суттєвих викривлень у фінансовій звітності	Ризик того, що надані консультації є неправильними і теоретично не можуть зумовити вирішення предмету консультацій	Ризик того, що на основі отриманої від клієнта первинної документації облікові реєстри та звітність будуть складені неправильно	Ризик того, що результат експертизи міститиме інформацію, яка не відповідатиме реальним характеристикам об'єкта експертизи

Рис. 1. Види ризиків аудитора залежно від видів аудиторської діяльності

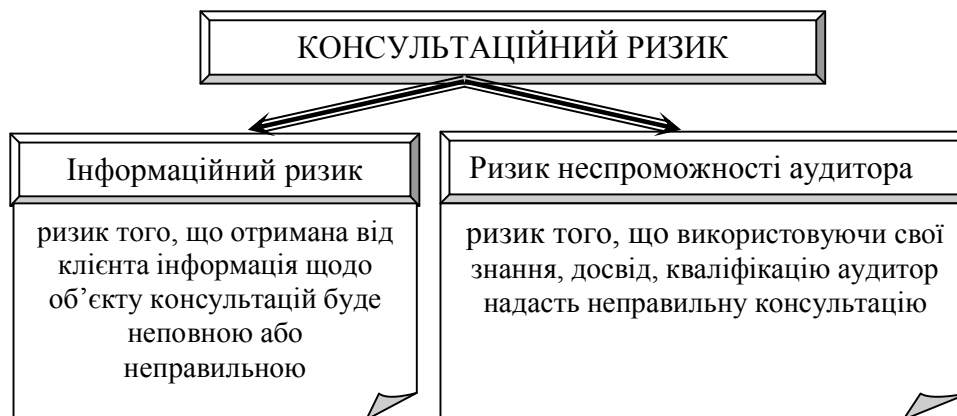

Рис. 2 Складові консультаційного ризику

Оглядова перевірка відносить до послуг аудитора, які він може надавати на замовлення підприємства. Метою оглядової перевірки є надання впевненості аудитора щодо достовірності та правильності складання фінансових звітів в усіх аспектах відповідно до концептуальної основи та чинного законодавства. Цілі оглядової та аудиторської перевірок є подібними між собою, тому більшість вчених вважає, що складові оглядового ризику співпадають з складовими аудиторського ризику. Оглядовий ризик складається з властивого ризику, ризику контролю та ризику невиявлення.

Обліковий ризик виникає в результаті ведення та відновлення бухгалтерського обліку підприємства-замовника. Цей вид ризику повністю залежить від аудитора, тому що участь замовника у процесі реалізації цієї аудиторської послуги є незначною, його роль зводиться лише до надання первинних документів аудитору. Під час надання цієї послуги аудитор повинен використовувати свій бухгалтерський досвід щодо збирання, класифікації та узагальнення отриманої ним інформації. Завдання аудитора є виконання процедур щодо формування бухгалтерського обліку, а не оцінка отриманої інформації на достовірність та повноту, внутрішній контроль.

З усіх розглянутих ризиків аудиторської діяльності аудиторський ризик є найбільш дослідженим. Аудиторський ризик існує завжди, за будь-якої аудиторської перевірки. Аудиторський ризик – це ризик того, що аудитор може висловити невідповідну думку про документи бухгалтерської звітності, тобто за неправильно підготовлену звітність буде надано аудиторський висновок без зауважень.

Міжнародні стандарти аудиту та більшість українських та зарубіжних вчених виділяють три складові аудиторського ризику (рис. 3).

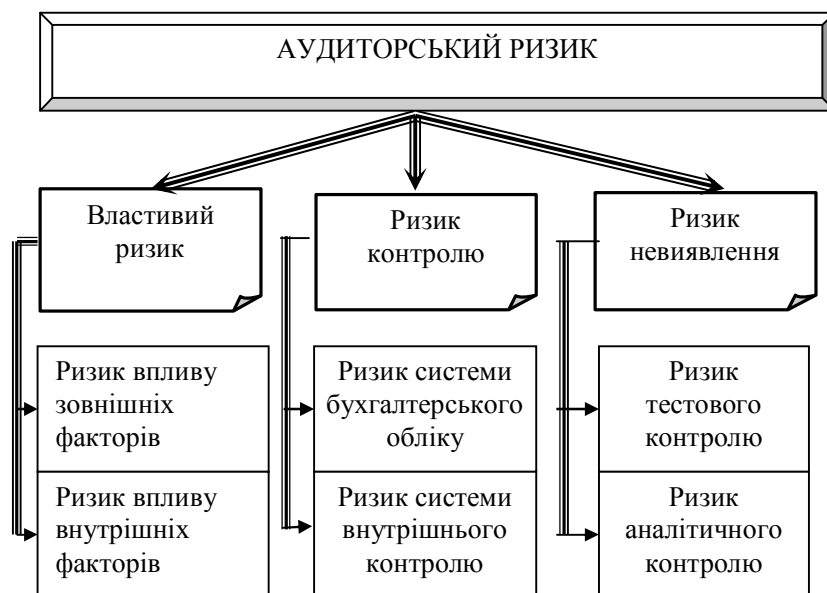

Рис. 3. Структура аудиторського ризику відповідно до Міжнародних стандартів аудиту

Властивий ризик – це здатність залишку по певному бухгалтерському рахунку або певній категорії операцій до суттєвих перекирчувань показників фінансової звітності підприємства, або здатність до перекирчувань за цими показниками у комплексі з перекирчуваннями в інших рахунках чи операціях, з припущенням, що до них не застосовувались заходи внутрішнього контролю підприємства. Властивий ризик – це всі ризики, пов’язані з діяльністю підприємства, тобто це всі помилки та некоректності, які можуть бути допущені внаслідок функціонування як підприємства в цілому, так і окремих його систем [3]. Ризик виникнення таких помилок зумовлюється дією різноманітних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, які досить часто не пов’язані із підприємством- замовником. До цих факторів можна віднести інфляцію, конкуренцію, безробіття та інші. Також на діяльність підприємства можуть мати значний вплив такі обставини, як: ринок збуту продукції, загальна організація та структура підприємства, політика управління та господарювання, кадрова політика, кваліфікація працівників і неналежне виконання ними своїх обов’язків. Прикладом цього виду ризиків може бути несвоєчасно застраховане майно підприємства, яке було знищене внаслідок стихійного лиха; втрата підприємством основного постійного клієнта.

Зважаючи на важке становище у якому перебувають українські підприємства аудиторів необхідно приділяти таким факторам та обставинам значну увагу, тому що виникає вірогідність того, що певні підприємства можуть збанкрутіть або зазнати збитків у зв’язку із впливом зовнішніх подій. Всі ці фактори і події у своїй сукупності і становлять властивий ризик. Аудитор не може вплинути на цей ризик. Зважаючи на це аудиторів слід оцінити ситуацію, що склалась, щоб зосередити зусилля під час перевірки на сфери, які пов’язані з можливими труднощами.

Оцінка властивого ризику здійснюється аудитором ще на підготовчій стадії аудиту, коли аудитор починає ознайомлюватись з діяльністю підприємства, умовами його роботи, структурою та організацією управління, місцезнаходженням, складовими частинами та іншими питаннями. Для цього аудитор застосовує як інформацію надану самим клієнтом, так і інформацію отриману із зовнішніх джерел.

Ризик контролю – це ризик неефективності внутрішнього контролю. Сутність цього ризику в тому, що системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю не завжди можуть настільки ефективно, щоб помилки, які можуть трапитися в залишку на певному бухгалтерському рахунку або у певній категорії операцій, були своєчасно попереджені, викриті, виправлені персоналом підприємства [3]. Цей ризик полягає в тому, що помилки не вдасться виявити завчасно і вони все одно будуть допущені або їх не буде виявлено після виникнення. При визначенні ризику контролю слід оцінити надійність, ефективність і дієвість систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства.

Сутність ризику системи бухгалтерського обліку полягає в тому, що неможливо своєчасно виявити помилки, припущені внаслідок документування господарських операцій, неправильного відображення їх реєстрах бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що може означати

неефективність та ненадійність системи бухгалтерського обліку. Отже оцінка цієї складової ризику є особливо важливою для аудитора. Для визначення величини ризику системи бухгалтерського обліку аудиторів необхідно вивчити характер діяльності підприємства, господарські операції, що найчастіше повторюються, а також виділити незвичайні, нетрадиційні, надзвичайні операції та причини, що їх зумовили. Також слід приділити увагу вивченню системи бухгалтерського обліку, що застосовується на підприємстві, оцінити кваліфікацію працівників бухгалтерії та головного бухгалтера, їх посадові інструкції та розподіл обов'язків між ними.

Більшість закордонних та українських вчених вважають, що навіть якщо система є надійною за своєю побудовою, вона може бути неповноцінною у своєму функціонуванні. Тому аудиторів необхідно оцінити ризик самої системи внутрішнього контролю підприємства-замовника. Основу оцінки ефективності системи внутрішнього контролю становить передбачення аудитора наскільки ефективно система внутрішнього контролю зможе виявити суттєві помилки у системі бухгалтерського обліку або запобігти їм. Для цього аудитор повинен вивчити структуру внутрішнього контролю, ознайомитися з порядком обробки даних на підприємстві та встановити механізми здійснення та дієвість внутрішнього контролю.

Ризик невиявлення полягає в тому, що аудиторські процедури підтвердження не завжди можуть виявити помилки, які існують у залишку на певному рахунку або в комплексі з перекрученнями в інших залишках бухгалтерських рахунків чи операцій [3]. Визначення величини цього ризику тісно пов'язане із величинами ризику контролю та властивого ризику, тобто аудитор повинен запланувати значний обсяг незалежних і підтверджуючих процедур. Ризик невиявлення є результатом проведення аудиторської перевірки, виконаної аудиторською роботою. Тобто він визначає ступінь якості та рівня діяльності аудитора. За ризик невиявлення аудитор несе повну відповідальність, тому він повинен зробити все можливе і провести аудиторську перевірку так, щоб отримати найбільш вірогідні результати. Все це можливе якщо аудитор проведе більшу кількість аудиторських процедур, правильно обере спосіб отримання аудиторських доказів.

Висновки. Отже проведення аудиту завжди супроводжується певним аудиторським ризиком, тому аудитор повинен чітко усвідомлювати суть аудиторського ризику, його складові, механізм його визначення та максимально допустимий рівень. Це дуже важлива проблема для аудитора, адже від її вирішення залежить: згода аудитора на проведення перевірки фінансової звітності або відмова від неї; складання плану перевірки фінансової звітності та визначення її строків; вибір напрямів, підходів, методів і прийомів аудиторської перевірки. На сьогодні питанням сутності аудиторських ризиків та їх складовим у вітчизняній практиці не приділено достатньої уваги. При їх розгляді та оцінці аудиторів слід враховувати не особливості українського законодавства, економічного розвитку країни, а й економічного розвитку підприємства, особливостей здійснення його діяльності та поставлених перед ним завдань.

Література

1. *Аренс А.* Аудит: пер. с англ. / гл. ред. сериї проф. Я.В. Соколов / А. Аренс, Дж. Лоббек. – М.: Изд-во „Финанси и статистика”, 2003. – 241 с.
2. *Білуха М.Т.* Курс аудиту: підручник / М.Т. Білуха. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.] – К.: Вид-во „Вища шк.”, Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 243 с.
3. *Бондаренко Н.О.* Аудит суб'єктів підприємницької діяльності: Навч. посібн. / Н.О.Бондаренко, В.Д.Понікаров, С.М.Попова. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 300с.
4. *Давидов Г.М.* Аудит: навч. посібн. / Г.М.Давидов. – Вид. 3-тє [стер.]. – К.: Тов. „Знання”, КОО, 2002. – 363 с.
5. *Дорош Н.І.* Аудит: методологія і організація: монографія / Н.І.Дорош. – К.: Тов. „Знання”, КОО, 2001. – 83 с.
6. *Загородній А.Г.* Ризики аудиторської діяльності: методика виявлення й оцінювання: монографія / А.Г.Загородній, Л.М.Пилипенко. – Львів: Вид-во ЗУКЦ, 2010. – 232 с.
7. *Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики:* Видання 2006 року: пер. з англ. О.В.Селєзньов, О.Л.Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе, Л.Й. Юрківська, С.О. Куликов. – К.: ТОВ „ІАМЦАУ-СТАТУС”, 2006. – 1152 с.
8. *Організація і методика аудиту:* навч. посібн. / М.О. Никонович, К.О.Редько, О.А. Юр'єва /за ред. Є.В.Мниха. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2006. – 472 с.
9. *Організація та методика аудиту підприємницької діяльності:* навч. посібн. / за ред. О.А.Петрик. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2008. – 472 с.
10. *Петренко С.Н.* Риски аудиторской деятельности: науч-практ. пособ. / С.Н. Петренко. –

К.: Изд-во „Ельга”, „Ника-Центр”, 2003. - 84 с.

11. Полякова Л.М. Аудит: навч. посібн. / Л.М. Полякова та ін. – Львів: Вид. Центр НУ „Львівська політехніка”, 2004. – 167 с.

12. Рудницький В.С. Аудит: методологія і організація: монографія / В.С.Рудницький. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2003. – 164 с.

УДК 656.13

КОНЦЕПЦІЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІЛЬГ НА ПАСАЖИРСЬКІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ В УКРАЇНІ

Оксюта Н.С.

Постановка проблеми. Існуюча система пільг в Україні є надзвичайно складною, заплутаною і непрозорою. Це вже давно є непосильний тягар для економіки країни, адже вона більше не вирівнює доходи між бідними та багатими, а навпаки — поглиблює її, а також не є ні логічно, ні економічно обґрунтованою, тому потребує негайного реформування.

Постановка завдання. Метою роботи є створення концепції реформування системи пільг на пасажирські перевезення автомобільним транспортом в Україні

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує певний теоретико-науковий доробок з досліджуваної проблематики. Серед вітчизняних вчених, які досліджували дане питання, слід виділити праці Н.Борецької, В.Гошовської, О.Макарової, О.Новікової, Е.Лібанової, В.Павленка та ін. Водночас аналіз наукових публікацій свідчить, що ступінь вивчення не можна вважати достатнім і тому вона потребує подальших досліджень для реформування системи пільг в цілому.

Викладення основного матеріалу

Проведений аналіз діючої системи пільг на пасажирських перевезеннях в Україні дозволив відокремити ряд проблем:

1. Неспроможність держави забезпечити пільговий проїзд відповідних категорій. Витрати на перевезення пільгових категорій пасажирів перекладаються на плечі підприємств-перевізників.

2. Велика кількість пільгових категорій як за соціальною, так і за професійною ознакою. При цьому більшість пільг на проїзд у громадському транспорті передбачають право безоплатного проїзду необмежену кількість разів

3. Пільги на проїзд у транспорті регулюються багатьма різними законами (окремий закон на кожен пільгову категорію населення), а це аж ніяк не сприяє впорядкуванню системи пільг і лише знижує її прозорість.

4. Відсутність законодавчо закріпленого точного механізму обліку пільгових категорій пасажирів і, як наслідок, неефективний механізм відшкодування витрат за перевезення пільгових категорій пасажирів змушує фінансові можливості підприємств пасажирського транспорту щодо фінансування своєї діяльності.

Виявлені проблеми системи пільг, що впливають також на функціонування галузі пасажирських перевезень в цілому, на сьогодні залишаються невирішеними. Це призводить до поступового старіння та знищення інфраструктури автомобільного пасажирського транспорту, що неможливо допустити з огляду на економічну та соціальну значущість цієї галузі економіки.

Засоби вдосконалення пільгової політики:

- вдосконалення чинного законодавства;
- розроблення науково обґрунтованих методик, стратегій розвитку та програм;
- розроблення механізмів обліку та компенсації вартості проїзду пільгових категорій пасажирів;

- дотації, компенсації, субсидії, податкові пільги;

- визначення джерел фінансування підприємств транспортної галузі.

Практична реалізація сформульованих принципів, форм, методів та засобів удосконалення системи пільг може передбачати такі етапи реалізації:

1) Удосконалення методики компенсації державою витрат за перевезення пільгових категорій пасажирів.

2) Вдосконалення чинного законодавства, створення єдиного закону, який би регламентував пільги.

3) Скорочення кількості пільгових категорій.